

RÚBRICA PER A L'AUTOAVALUACIÓ I LA MILLORA DELS PROJECTES D'APS

GREM

Grup de Recerca en Educació Moral
Facultat d'Educació de la UB

RÚBRICA PER A L' AUTOAVALUACIÓ I LA MILLORA DELS PROJECTES D'APS

Autors:

**Josep M. Puig, Xus Martín, Laura Rubio, Josep Palos, Mónica Gijón,
Maribel de la Cerda i Mariona Graell**

Col·laboradors:

Maria López-Dóriga, Laia Gómez, Mireia Páez i Laura Campo

Aquesta recerca ha rebut una ajuda del Programa RecerCaixa 2013.

Si voleu proposar aportacions per introduir en les edicions successives de la rúbrica, envieu els vostres comentaris a: rubricaapsrem@gmail.com

Índex

1. Per què una rúbrica sobre APS?
2. Dinamismes i nivells
3. Necessitats
4. Servei
5. Sentit del servei
6. Aprenentatge
7. Participació
8. Treball en grup
9. Reflexió
10. Reconeixement
11. Avaluació
12. Partenariat
13. Consolidació en centres educatius
14. Consolidació en entitats socials
15. Resultats de la rúbrica
16. De l'anàlisi a la millora de l'experiència

1

Per què una rúbrica sobre APS?

L'aprenentatge servei (ApS) és una metodologia pedagògica que combina en una sola activitat l'aprenentatge de continguts, competències i valors amb tasques de servei a la comunitat.

En l'aprenentatge servei el coneixement s'utilitza per millorar algun aspecte de la realitat i el servei es converteix en una experiència formativa que proporciona sabers nous. Aprenentatge i servei es beneficien mútuament: l'aprenentatge adquireix sentit cívic i el servei es converteix en un taller de valors i coneixements.

L'aprenentatge servei és una pràctica complexa en la qual convergeixen dinàmiques interdependents que es reforcen entre ells. Cada experiència mostra una realitat polièdrica, difícil de valorar a causa dels múltiples aspectes que la configuren. La rúbrica ens ajudarà a analitzar un per un els dinàmiques que componen l'aprenentatge servei.

No obstant això, el procés de millora d'una activitat d'aprenentatge servei no conclou amb el moment d'analitzar-ne els dinàmiques, sinó que exigeix considerar les relacions que s'estableixen entre ells. Veure la globalitat de l'experiència, visualitzar la complexitat d'una activitat i optimitzar-la.

La rúbrica permet...

- **Identificar punts forts i febles d'una activitat d'aprenentatge servei.** L'anàlisi detallada dels dinamismes aporta informació significativa sobre aspectes que durant el procés solen passar inadvertits.
- **Facilitar el debat pedagògic.** El procés d'autoavaluació és una oportunitat per reflexionar, compartir i contrastar punts de vista, expectatives i valoracions entre els membres d'un mateix equip educatiu.
- **Optimitzar activitats.** El resultat que s'obté amb la rúbrica és un bon punt de partida per establir plans de millora realistes i contextualitzats.
- **Mostrar possibilitats diverses.** Els dinamismes que configuren un aprenentatge servei permeten combinacions diferents i creatives que donen lloc a experiències variades.
- **Animar a implementar activitats noves.** L'aprenentatge servei no s'ha d'iniciar amb una presència intensa de tots els dinamismes. Els primers nivells poden facilitar la introducció d'activitats senzilles que amb el temps avancin cap a una complexitat més gran.

La rúbrica no hauria...

- **De generar desànim.** Cada resultat, per discret que sigui, mostra sempre un èxit: la realitat que ja s'ha aconseguit.
- **De proporcionar una qualificació quantitativa.** El que és interessant no és puntuar, sinó discriminar què funciona correctament i què és millorable.
- **D'infravalorar activitats que es troben en nivells baixos.** El procés natural d'implementació d'una activitat és créixer progressivament.
- **D'establir rànquings entre diferents centres.** La cultura de l'aprenentatge servei s'incrementa quan es reconeix i es valora la singularitat de cada entitat.
- **De convidar al conformisme.** Els resultats acceptables també permeten continuar creixent en quantitat i qualitat d'experiències d'aprenentatge servei.

La rúbrica que presentem és una eina pensada per facilitar l'autoavaluació i la millora de les experiències d'aprenentatge servei que ja existeixen, i animar-ne el disseny i la implementació d'altres de noves.

2

Dinamismes i nivells

La rúbrica que presentem és una eina pensada per facilitar l'autoavaluació i la millora de les experiències d'aprenentatge servei.

La seva principal utilitat és analitzar i debatre amb detall les característiques pedagògiques de les experiències d'aprenentatge servei.

La rúbrica té dues dimensions: els dinamismes i els nivells.

Els dinamismes són elements pedagògics que, organitzats d'acord amb finalitats, donen forma global a les experiències d'aprenentatge servei. En el cas de l'aprenentatge servei, es distingeixen almenys dotze dinamismes, que en la pàgina següent definim breument.

Els nivells manifesten el grau de desenvolupament pedagògic de cadascun dels dinamismes. Hem establert quatre nivells: el primer descriu la presència ocasional i no organitzada del dinamisme i el quart apunta cap a la màxima implicació dels participants i l'obertura a nous implicats. Cada nivell el considerem pedagògicament superior al precedent, encara que no totes les experiències han d'assolir en cada dinamisme el màxim nivell.

Els dotze dinamismes que configuren l'aprenentatge servei s'han establert a partir d'un estudi de la bibliografia rellevant; l'anàlisi d'experiències significatives (<http://www.aprenentatgeservei.org>), i la utilització de treballs teòrics anteriors (Diversos autors, *Aprendizaje servicio. Educación y compromiso cívico*. Barcelona, Graó, 2009).

Dinamismes

Per afavorir l'anàlisi de les experiències d'aprenentatge servei, s'han agrupat els dotze dinamismes en tres apartats: bàsics, pedagògics i organitzatius. Els bàsics es refereixen al nucli central de les experiències d'aprenentatge servei, allò que no pot faltar en cap cas. Els pedagògics aborden els dinamismes formatius que configuren les propostes educatives. I, finalment, els organitzatius tracten dels aspectes logístics i institucionals de l'aprenentatge servei.

Bàsics	Necessitats: mancances o dificultats que presenta la realitat i que després de ser detectades conviden a fer accions encaminades a millorar la situació. Servei: conjunt de tasques que es duen a terme d'una manera altruïsta i que produeixen un bé que contribueix a pal·liar alguna necessitat. Sentit del servei: fa referència a l'impacte de l'activitat duta a terme, bé per la utilitat social que aporta, o bé per la consciència cívica que en manifesten els protagonistes. Aprenentatge: adquisició espontània o promoguda pels educadors de coneixements, competències, conductes i valors.
Pedagògics	Participació: intervenció que duen a terme els implicats en una activitat amb la intenció de contribuir juntament amb altres actors a dissenyar-la, aplicar-la i avaluar-la. Treball en grup: procés d'ajuda entre iguals que es dirigeix a la preparació i al desenvolupament d'una activitat que es duu a terme conjuntament. Reflexió: mecanisme d'optimització de l'aprenentatge basat en la consideració de l'experiència viscuda per donar-hi sentit i aconseguir coneixements nous. Reconeixement: conjunt d'accions destinades a comunicar als protagonistes de l'activitat que l'han feta correctament. Avaluació: procés d'obtenció d'informació per conèixer l'acompliment dels participants en una activitat i oferir un <i>feedback</i> que els ajudi a millorar.
Organitzatius	Partenariat: col·laboració entre dues o més institucions socials independents orientada a la realització conjunta d'una activitat. Consolidació en centres: procés mitjançant el qual un centre educatiu formal o no formal coneix, prova, integra i consolida algun projecte d'aprenentatge servei. Consolidació en entitats: procés mitjançant el qual una entitat social coneix, prova, integra i consolida algun projecte d'aprenentatge servei.

3

Necessitats

Les necessitats en l'aprenentatge servei són les situacions de carència, injustícia o dificultat que generen indignació i que conviden a comprometre's en la millora de la qualitat de vida tant de les persones com de l'entorn i de la ciutadania.

Les necessitats són el punt de partida en l'aprenentatge servei i poden ser de molts tipus: econòmiques, mediambientals, educatives, socials, laborals, etc.

Requereixen un procés d'anàlisi tant dels testimonis i de les vivències dels afectats com dels factors econòmics, polítics i socials que les provoquen. Un protagonisme més gran dels joves en l'anàlisi de necessitats afavoreix la motivació i el compromís en el projecte.

Les necessitats conviden els participants a sortir del seu propi jo per mirar la comunitat d'una manera crítica i responsable. Es busca que els joves prenguin consciència i es comprometin amb un repte de millora social d'una manera crítica i creativa. Un treball allunyat de la neutralitat i de l'assistencialisme, que busca despertar el paper que tenen com a agents crítics i responsables en la ciutadania.

CRITERIS:

- Implicar els joves en la detecció i anàlisi de les necessitats.
- Destinar temps i activitats específiques a la comprensió crítica de la realitat.

Nivells

1. ***Necessitats ignorades.*** Les necessitats no estan programades i tampoc no hi ha previstes activitats per detectar-les o definir-les, encara que és probable que siguin presents en el projecte.

En els projectes no es dedica temps a l'anàlisi ni a la reflexió de les necessitats que impulsen les tasques de servei. Quan un projecte no duu a terme cap treball de comprensió crítica sobre la realitat, potser és perquè resulta obvi o perquè les necessitats són molt presents.

2. ***Necessitats presentades.*** Els educadors i/o entitats socials decideixen les necessitats sobre les quals dur a terme el servei sense consultar-ho als participants.

Els educadors i entitats socials fan un treball previ de detecció de les necessitats sobre les quals actuar i acorden un projecte conjunt que presentaran als participants. Per exemple, quan es prepara una campanya de recollida d'aliments i es destina un temps a explicar als participants per què és necessària i la situació dels afectats.

3. ***Necessitats decidides.*** Els participants, sovint juntament amb els educadors, decideixen les necessitats sobre les quals volen actuar, analitzant diferents problemes i triant-ne un.

Els joves tenen un protagonisme més gran en l'elecció de les necessitats, ja que l'educador impulsa moments de diàleg i comprensió crítica perquè el grup participi en la decisió. Els joves poden presentar diferents necessitats sobre les quals vulguin treballar i, com a resultat de la seva anàlisi, establir, normalment d'acord amb els educadors, en quina s'implicaran.

4. ***Necessitats descobertes.*** Els participants descobreixen les necessitats en dur a terme un projecte col·lectiu de recerca en què duen a terme un treball de camp i de comprensió crítica de la realitat.

Els joves participen en un procés de recerca que comporta temps i múltiples espais d'anàlisi, reflexió i diàleg. En alguns casos, el mateix grup o l'educador promou el contacte amb la realitat mitjançant treballs documentals, curts i fotografies, entrevistes o històries de vida. El projecte de recerca transforma la indignació en motivació i compromís col·lectiu per a l'acció.

4

Servei

El servei és un treball real que els participants duen a terme d'una manera planificada i amb la voluntat de fer, de manera altruista, un bé útil per a la comunitat.

Hi ha diferents àmbits de servei: acompanyament a la formació, ajuda propera a les persones, relació intergeneracional, preservació del medi ambient, participació ciutadana, conservació del patrimoni cultural o projectes de cooperació.

En qualsevol d'aquests casos, les activitats de servei representen una aportació concreta, significativa i de qualitat davant d'una necessitat social que es pot concretar en tasques de sensibilització, denúncia, intercanvi de coneixements, intervenció directa o recollida de fons, entre d'altres.

El servei ofereix una oportunitat clara d'aprendre actuant i de contribuir d'una manera autèntica i positiva en un entorn que exigeix mobilització i compromís.

CRITERIS:

- Destinar un temps a la realització de les tasques de servei.
- Fer tasques diverses que activin diferents competències.
- Exigir un nivell de dedicació i implicació personal.

Nivells

1. ***Servei simple.*** Servei de curta durada compost per tasques senzilles la realització de les quals comporta una exigència i implicació limitades.

Les tasques de servei són molt concretes i es concentren en un espai de temps breu com, per exemple, la celebració d'una jornada solidària o la recollida de diners o materials a favor d'una causa social. Són tasques senzilles, encara que es poden dur a terme amb enorme entusiasme.

2. ***Servei continuat.*** Servei de durada prolongada compost per tasques repetitives i/o fàcils d'aprendre, la realització de les quals comporta una exigència i implicació moderades.

Les accions de servei es duen a terme d'una manera constant, tot i que les tasques que s'han de fer representen una dificultat relativa per als participants, ja que comporten una certa rutina o mecanització. Aquest és el cas de serveis que impliquen la selecció, organització i posada a punt de productes o peces per a famílies que els necessiten, per exemple. Moltes vegades, aquest tipus de serveis no requereixen la relació directa amb les persones destinatàries.

3. ***Servei complex.*** Servei de durada prolongada que permet adquirir experiència i destresa en la realització de tasques de complexitat notable, la realització de les quals comporta una exigència i implicació elevades.

La realització del servei exigeix la mobilització de diverses competències per part dels participants. Sia perquè així ho requereix la demanda des de l'inici, com quan un grup de nois i noies participen en la recuperació d'una zona forestal que ha patit un incendi. Sia perquè el servei exigeix la relació amb altres persones i, per tant, adaptar-se i prendre decisions davant d'una situació imprevista, com és el cas d'experiències en què els joves acompanyen altres col·lectius o els ensenyen.

4. ***Servei creatiu.*** Servei de durada variable compost per tasques complexes que els mateixos participants han de dissenyar per resoldre un problema que exigeix creativitat, cosa que comporta una exigència i implicació encara més grans.

Les tasques que cal fer durant el servei no són delimitades per endavant, sinó que són els participants els que les han dissenyar, posant en joc els seus diferents coneixements i habilitats. Per exemple, quan una entitat demana ajuda a un grup d'estudiants universitaris perquè col·laborin en la recerca d'una solució davant d'una dificultat concreta. Aquest pot ser el cas de la primera edició de projectes en la qual els participants es responsabilitzen en la creació d'un servei que no existia prèviament.

5

Sentit del servei

A diferència del servei com a treball per a la comunitat, el sentit del servei es refereix a la dimensió social i personal de l'experiència, per què i per a què els participants actuen d'una manera conscient davant d'una situació determinada.

D'una banda, el sentit del servei fa referència a la utilitat que té, és a dir, la seva capacitat per donar resposta satisfactòria a les necessitats socials que atén.

I de l'altra, el sentit també depèn de la presa de consciència personal de les dimensions socials del servei. És a dir, és important que els participants no només facin les accions previstes, sinó que siguin conscients del valor de la seva contribució a la comunitat de la qual formen part, que reconeixen i amb la qual es mostren compromesos.

CRITERIS:

- Repercutir positivament en les necessitats socials i la comunitat.
- Ser conscient de la dimensió social del servei i vetllar-hi.

Nivells

1. ***Servei tangencial.*** Servei que no parteix d'una necessitat detectada i del qual els participants no perceben la possible dimensió social.

Tot i que el projecte no preveu directament un servei a la comunitat, ni aquest resulta imprescindible, la realització de l'activitat contribueix positivament en l'entorn. Per exemple, quan el grup d'un centre educatiu, després de preparar una obra de teatre, decideix representar-la en una residència de gent gran.

2. ***Servei necessari.*** Servei que dóna resposta a una necessitat de la comunitat, tot i que els participants no sempre aconsegueixen percebre'n la dimensió social.

La dimensió social que representa el servei que es fa no resulta del tot evident per als participants. Aquest pot ser el cas d'una campanya de recollida de fons en què el grup no coneix directament l'entitat, el col·lectiu o la causa a què va dirigit l'ajut o no ha valorat conjuntament la repercussió que aquesta ajuda pot representar.

3. ***Servei cívic.*** Servei que dóna resposta a una necessitat de la comunitat i els participants en són conscients de la dimensió social.

La planificació i el desenvolupament del servei tenen com a punt de partida la voluntat de col·laborar davant de situacions que requereixen una implicació directa per part dels participants. Participar de manera activa en la detecció de necessitats, informar-se sobre l'entitat a la qual va dirigit el servei o destinar un temps a valorar l'impacte de la intervenció són aspectes que poden afavorir la presa de consciència de la dimensió social del servei.

4. ***Servei transformador.*** Els participants donen resposta a una necessitat i en són conscients de la dimensió social que té, però a més perceben els límits de qual-sevol servei que no consideri l'acció política.

Els participants a més de fer un servei útil a la comunitat i d'adonar-se del sentit social de la seva tasca —per exemple, dotar d'autonomia els receptors del servei i donar-los poder—, encerten a adonar-se que sovint l'acció política i les polítiques públiques són l'única manera de pal·liar de veritat les necessitats socials i que, per tant, cap tasca de servei no pot aconseguir els mateixos objectius, encara que no per això quedi desmerescut el servei a la comunitat.

6

Aprenentatge

L'aprenentatge fa referència a l'adquisició de coneixements, competències, destreses, habilitats, conductes i valors. En l'aprenentatge servei coexisteixen els aprenentatges espontanis, dels quals els joves s'apropien mentre participen en l'activitat, i els aprenentatges que els educadors promouen a partir del disseny de tasques i exercicis. Una planificació oberta i flexible reverteix en la qualitat de l'experiència i permet als joves treure'n el màxim profit formatiu.

Cada institució educativa determina quins aprenentatges vol facilitar al col·lectiu al qual s'adreça. En alguns casos, es tracta de propostes molt definides (com és el cas del currículum escolar), mentre que en d'altres poden quedar més difuses o fins i tot no estar establertes formalment.

Els mecanismes per adquirir aprenentatges són diversos i complementaris. En l'aprenentatge servei destaquen: la participació en la pràctica, l'observació, l'activitat cooperativa, la recerca i l'experiència directa.

CRITERIS:

- Programar activitats orientades a l'adquisició d'aprenentatges.
- Vincular els aprenentatges a l'activitat de servei.

Nivells

1. ***Aprentatge espontani.*** Els aprenentatges no estan programats ni tampoc hi ha activitats pensades per facilitar-los; s'adquireixen d'una manera informal durant el servei.

Encara no hi ha activitats planificades, els joves adquireixen, de manera poc conscient, valors i habilitats vinculats directament a l'acció. Per exemple, durant la participació en una campanya de recollida d'aliments, poden augmentar els seus coneixements sobre alimentació o desenvolupar valors com la solidaritat.

2. ***Aprentatge planificat.*** Els aprenentatges es programen d'acord amb el currículum o projecte educatiu i es dissenyen activitats per adquirir-los, sense preveure necessàriament la relació que tenen amb el servei.

L'activitat se centra en els aprenentatges curriculars, sense descartar els que s'adquireixen espontàniament durant el servei. El resultat és que els uns i les altres funcionen en paral·lel i la seva vinculació sol ser feble. La realització d'un projecte de sensibilització sobre la desigualtat social i la realització en paral·lel d'accions de voluntariat n'és un exemple.

3. ***Aprentatge útil.*** Els aprenentatges planificats i les activitats formatives tenen una relació estreta amb el servei. La seva adquisició afavoreix una bona qualitat en la intervenció.

Els educadors, intencionadament, orienten els continguts curriculars a la preparació del servei de manera que els joves són conscients de la utilitat dels seus aprenentatges i que els han d'aplicar a la realitat. És el cas de les destreses tècniques que adquireix un grup de joves mentre construeix un racó de joc de fusta per a una llar d'infants.

4. ***Aprentatge innovador.*** Els aprenentatges s'adquireixen a partir d'una activitat investigadora, estan relacionats amb el currículum o projecte educatiu i es vinculen directament amb el servei a la comunitat.

Els joves aprenen mentre fan una recerca, l'objectiu de la qual és formar-se i preparar la seva acció en la comunitat. Els educadors guien el procés d'aprenentatge, però no en determinen els resultats, que romanen oberts a la innovació. El treball per projectes és una metodologia adequada en aquest nivell.

7

Participació

La participació és un dinamisme educatiu que fa referència a la relació existent entre l'acció individual i el projecte col·lectiu. Es desenvolupa mitjançant la pràctica i repercuteix en la motivació del grup cap a l'activitat i el protagonisme que assumeix al llarg de tot el procés.

En l'aprenentatge servei els joves participen ideant propostes, prenent decisions, col·laborant en la gestió, duent a terme accions orientades a assolir l'objectiu comú que tenen plantejat o liderant un projecte.

Aconseguir nivells més elevats de participació dels joves requereix que els adults facin intervencions orientades cap a aquesta finalitat, com ara: planificar tasques, generar espais i mecanismes de participació, delegar responsabilitats, animar la iniciativa personal i col·lectiva, confiar en les possibilitats del grup i acompanyar el procés.

Les possibilitats de participació d'un grup solen dependre de diversos factors, entre els quals destaquen l'edat dels membres i l'experiència prèvia en activitats participatives.

CRITERIS:

- La implicació dels joves en les diferents fases de l'activitat.

Nivells

1. **Participació tancada.** Els participants es limiten a fer les activitats que s'han programat prèviament sense poder introduir modificacions a la proposta inicial.

Els educadors sol·liciten que el grup faci una tasca concreta o se sumi a una activitat que està completament dissenyada a priori. És el cas de la participació en una marató que es convoca per conscienciar la població sobre un problema, com ara el càncer de mama.

2. **Participació delimitada.** Els participants fan aportacions puntuals requerides pels educadors en diferents moments del procés.

L'activitat preveu que els joves prenguin decisions a propòsit de qüestions específiques, que no alteren el procés d'una manera substancial. El desenvolupament del projecte és responsabilitat dels educadors. L'elecció, per part d'un grup de preadolescents, dels tallers que han d'organitzar durant una gimcana destinada a recollir fons per a una causa social en seria un exemple.

3. **Participació compartida.** Els participants comparteixen amb els educadors la responsabilitat en el disseny i desenvolupament del conjunt de l'activitat.

L'equip educatiu exigeix la implicació dels joves des de l'inici de l'activitat i fins que finalitza. Junts decideixen el servei que cal fer i els aprenentatges que s'hauran d'adquirir. La metodologia de treball per projectes promou experiències en aquest nivell, ja que facilita la participació intensa dels nois durant tot el procés d'una activitat d'aprenentatge servei.

4. **Participació liderada.** Els participants es converteixen en promotors i responsables del projecte de manera que intervenen en totes les fases, decidint sobre els diferents aspectes rellevants.

Els membres d'un grup inicien una activitat d'aprenentatge servei, a partir d'un problema que els inquieta, i n'assumeixen el lideratge durant tot el procés. Els projectes en defensa del patrimoni natural, o de qualsevol altra causa, que sorgeixen del teixit associatiu d'una comunitat exemplifiquen aquest nivell de participació.

8

Treball en grup

El treball en grup es refereix als processos d'ajuda entre iguals originats en la preparació i en el desenvolupament de l'activitat. Es tracta d'un dinamisme pedagògic molt característic de la metodologia de l'aprenentatge servei, amb un potencial educatiu elevat i que es produeix entre persones que presenten un paper similar en el projecte.

Encara que l'ajuda mútua pot sorgir espontàniament en qualsevol intervenció conjunta, en el cas de l'aprenentatge servei acostuma a ser intencional: educadors i educadores la promouen entre els qui ofereixen el servei amb una voluntat pedagògica clara.

Aquests processos són altament formatius, ja que afavoreixen les relacions interpersonals entre els participants, la creació de vincles afectius, l'intercanvi i l'enriquiment col·lectiu. Qüestions que repercuteixen molt positivament en la naturalesa i la qualitat de l'activitat.

A més, els processos d'ajuda faciliten que es posin en joc competències i valors fonamentals per al desenvolupament i el creixement personal dels protagonistes.

CRITERIS:

- **Interdependència positiva:** vinculació i relació entre els participants i les seves intervencions.
- **Intencionalitat pedagògica** amb relació als processos d'ajuda.

Nivells

1. **Treball en grup indeterminat.** Processos espontanis d'ajuda entre participants que duen a terme una activitat individual de servei.

El servei l'assumeix una persona en particular però en el desenvolupament de l'activitat es poden produir processos d'ajuda no programats i casuais. Per exemple, quan un grup d'alumnes fa un treball personal de recerca amb servei a la comunitat: les tasques són independents, però els participants comparteixen un mateix procés i això pot fer que col·laborin.

2. **Treball en grup col·laboratiu.** Processos basats en la contribució dels participants en un projecte col·lectiu que requereix unir tasques autònomes i independents.

La col·laboració té lloc perquè els participants treballen en la consecució d'un mateix objectiu mitjançant la seva aportació particular. Ens referim a projectes com els de manteniment i conservació d'entorns naturals: la contribució entre iguals s'origina perquè el servei és el resultat de la suma de les accions individuals dels participants.

3. **Treball en grup cooperatiu.** Procés de treball interdependent entre participants en un projecte col·lectiu que requereix articular aportacions complementàries per assolir un objectiu comú.

L'ajuda és imprescindible, ja que els participants es complementen en rols i funcions en la realització del servei. Són propostes en què els protagonistes comparteixen un mateix objectiu només assolible a partir de les aportacions individuals i col·lectives, ja que es troben vinculades i en interrelació. Un projecte en què els participants treballen per comissions en el servei il·lustra aquesta situació.

4. **Treball en grup expansiu.** El treball col·lectiu va més enllà del grup inicial de participants i incorpora de manera activa altres agents externs, cosa que crea xarxes d'acció comunitària.

L'ajuda transcendeix més enllà del grup originari que duu a terme el servei i s'hi adhireixen participants nous. Com, per exemple, quan un grup d'alumnes treballa en la preparació i implementació d'un concert solidari en un barri i s'integren activament al projecte joves d'altres centres i entitats.

9

Reflexió

La reflexió és un mecanisme d'optimització de l'aprenentatge, un dinamisme que s'entrellaça amb l'experiència per aprofundir-hi i aprendre'n.

Es tracta d'un moviment de recordar el que s'ha viscut per examinar-ho amb més atenció, incrementar el coneixement i les competències obtingudes, i mirar el futur amb una comprensió millor de la realitat i més possibilitats d'actuar amb èxit sobre aquesta realitat.

La reflexió també permet analitzar les emocions que ens ha procurat l'experiència, i també mirar críticament la realitat i donar sentit social al conjunt de l'activitat d'aprenentatge servei.

Per tant, la reflexió és una operació que presta una atenció especial als interrogants que planteja la realitat, a la recerca d'una acció efectiva, a les vivències dels protagonistes, al sentit cívic de la seva intervenció i a la visió crítica que pot despertar la realitat.

CRITERIS:

- Programar moments i activitats per facilitar la reflexió.
- Vincular la reflexió al conjunt de l'experiència d'aprenentatge servei.
- Usar públicament els resultats produïts durant l'activitat reflexiva.

Nivells

1. **Reflexió difusa.** L'activitat reflexiva no està prevista, ni es proposen tasques per impulsar-la, encara que d'una manera natural es pot pensar en la pròpia experiència i debatre-la.

Encara que l'activitat d'aprenentatge servei no prevegi moments ni tasques destinats a reflexionar sobre l'experiència viscuda, el professorat pot impulsar d'una manera natural converses reflexives i els participants espontàniament poden prendre consciència del sentit del que han viscut i potser compartir-ho.

2. **Reflexió puntual.** La reflexió està programada i té previstes tasques per facilitar-la, encara que ocupa tan sols un temps limitat i separat del curs de les activitats del projecte.

Normalment, en acabar l'activitat d'aprenentatge servei, es destina un temps a fer alguns exercicis reflexius, com ara compartir les impressions de cada participant, reviure el procés comentant fotografies, enumerar els aprenentatges assolits o analitzar els aspectes positius i negatius de l'experiència.

3. **Reflexió continuada.** A més de tenir moments i tasques de reflexió, els participants duen a terme exercicis reflexius durant l'execució de tot el projecte.

En un o diversos moments de l'experiència d'aprenentatge servei es destina alguna sessió de treball a dur a terme, normalment en grup, activitats reflexives o de posada en comú, però sempre van precedides de tasques reflexives que fan els participants al llarg del projecte d'aprenentatge i de servei. Són habituals la redacció de diaris, els exercicis i reunions periòdics o la realització de reportatges fotogràfics o videogràfics.

4. **Reflexió productiva.** La reflexió, a més de prevista i continuada, implica els participants en una activitat de síntesi o de creació que produeix una nova aportació a la comunitat.

Els processos reflexius complexos que hem vist agafen una altra dimensió: conviden els participants a produir un producte nou pensat per fer-se públic. Es pot concloure l'activitat d'aprenentatge servei muntant una obra teatral sobre la seva experiència per oferir-la a les famílies, organitzant una exposició a propòsit de l'activitat o difonent als mitjans de comunicació un missatge o una reivindicació.

10

Reconeixement

En les activitats d'aprenentatge servei, el reconeixement dels educadors i adults implicats comporta comunicar amb afecte als protagonistes del servei que han fet la seva tasca molt correctament i, en cas que en siguin els receptors directes, explicar com d'agraïts estan d'haver-se pogut beneficiar de seu esforç.

El reconeixement reuneix dues dimensions complementàries: en primer lloc, la necessitat de tornar als protagonistes alguna cosa que valori la bondat de la tasca duta a terme i, en segon lloc, l'efecte formatiu d'aquest reconeixement en el desenvolupament personal, desenvolupament competencial i implicació cívica dels participants.

Els principals mitjans pels quals s'expressa el reconeixement són el reforç positiu del professorat, la reciprocitat dels beneficiaris del servei o de l'entitat social, i la distinció cívica que l'Administració pública o la ciutadania manifestin. Tres maneres de mostrar als participants que l'experiència ha estat un èxit.

CRITERIS:

- Disposar de moments previstos, pensats i destinats a fer activitats de reconeixement.
- Aconseguir la participació de diferents actors en l'activitat de reconeixement: educadors, entitats socials, destinataris del servei i Administració.

Nivells

1. **Reconeixement casual.** No hi ha activitats de reconeixement previstes, encara que de manera espontània els diferents agents que hi intervenen poden agrair i valorar la tasca feta pels protagonistes.

Encara que l'activitat d'aprenentatge servei no hagi programat un temps i alguna activitat destinada a manifestar la valoració positiva i l'agraïment per la tasca duta a terme, en múltiples moments els educadors i els receptors del servei poden aprofitar qualsevol oportunitat per donar les gràcies als participants o lloar la tasca realitzada.

2. **Reconeixement intencionat.** Els educadors organitzen activitats destinades a reforçar positivament el treball dels participants i/o a celebrar la finalització del servei.

Els educadors organitzen alguna activitat de reconeixement dels participants. Sovint coincideixen amb activitats d'avaluació o de reflexió final, en altres casos s'organitza un acte en què es convida les famílies i se celebren l'esforç i els resultats obtinguts.

3. **Reconeixement recíproc.** Els beneficiaris del servei i/o les entitats socials, sovint en col·laboració amb els educadors, duen a terme iniciatives per expressar la seva gratitud i celebrar l'èxit del servei.

Com a part de l'activitat de reconeixement organitzada pel centre o prenent la iniciativa, l'entitat social i els receptors del servei tornen els protagonistes de l'activitat alguna cosa que valori la seva dedicació. Potser participen en un acte del centre i expressen públicament el seu agraïment, o potser conviden els joves a un refrigeri als seus locals per mostrar-los el seu afecte i compartir els records de l'experiència.

4. **Reconeixement públic.** El reconeixement als participants adquireix una dimensió pública, bé perquè l'activitat es dona a conèixer a la ciutadania, o bé perquè l'Administració l'agraeix i la difon pel valor cívic que té.

Al reforç del professorat i la reciprocitat de les entitats i els receptors, s'afegeix un reconeixement públic que transcendeix l'àmbit dels implicats directament en l'activitat. En uns casos, els mitjans de comunicació es fan ressò de l'activitat; en d'altres, l'Administració municipal organitza un acte festiu, s'atorga un guardó als centres destacats o s'organitza una exposició sobre les activitats d'aprenentatge servei.

11

Avaluació

En parlar d'*avaluació* ens referim a un dispositiu i a un procés en el qual els educadors apliquen instruments, activitats i moments de reflexió i valoració. Aquest procés té com a objectiu conèixer el desenvolupament de les activitats per introduir-hi elements de correcció, identificar els factors que expliquen els resultats obtinguts i oferir als participants un feedback que els ajudi a millorar.

Les activitats d'avaluació tenen una doble orientació: regular les dificultats i errors per optimitzar-ne el nivell competencial, i valorar els resultats amb intenció d'acreditació i millora del seu disseny i aplicació.

Les activitats d'aprenentatge servei permeten avaluar bé certes competències en la mesura que ofereixen a l'alumnat l'oportunitat d'actuar en situacions problemàtiques reals.

CRITERIS:

- Definició del pla d'avaluació: voluntat, elements, instruments, moments, activitats, participació de les entitats, retorn, regulació i acreditació.
- Elements per avaluar: objectius, criteris i indicadors competencials dels aprenentatges.
- Participació de l'alumnat en la seva pròpia avaluació en el marc d'una avaluació compartida.

Nivells

1. **Avaluació informal.** No hi ha un pla d'avaluació establert, encara que els educadors de manera espontània i puntual poden avaluar als participants i comunicar-los la seva valoració.

Es duen a terme activitats d'aprenentatge servei sense un pla previst d'avaluació dels participants: la satisfacció que proporciona l'activitat és l'únic retorn que es rep. No obstant això, aquesta absència pot anar acompanyada de comentaris valoratius dels educadors sobre qualsevol aspecte del comportament o els resultats assolits pels participants.

2. **Avaluació intuïtiva.** Per avaluar, els educadors es limiten a constatar, sense criteris ni indicadors definits, l'assoliment de certs objectius generals d'aprenentatge, que es poden acreditar.

Els educadors avaluen les activitats d'aprenentatge servei recordant la conducta de cada participant i destacant quins valors ha manifestat i quins èxits ha aconseguit, i també en quins aspectes ha mostrat grans limitacions. No hi ha un pla, sinó que l'avaluació es basa en la sensibilitat i en les valoracions instintives i aproximatives dels educadors.

3. **Avaluació competencial.** Els educadors apliquen un pla d'avaluació que defineix objectius, criteris, indicadors i metodologies per millorar el desenvolupament competencial dels participants i per acreditar-los.

A partir d'un pla d'avaluació consensuat prèviament, els educadors disposen d'instruments que els permeten obtenir informació criterial sobre el que fan els participants i determinar els aspectes en què destaquen i en els quals es pot millorar. L'avaluació se sol discutir en equip i comunicar a l'alumnat perquè cadascú prengui consciència del que ha après i en què i com ha de millorar.

4. **Avaluació conjunta.** Els participants, juntament amb els educadors, intervenen d'una manera activa en diferents moments del procés de preparació i aplicació d'un pla d'avaluació competencial.

Els educadors involucren els participants en tot el procés d'avaluació, des del debat sobre els objectius i indicadors, fins al moment de considerar la intervenció. S'introdueixen pràctiques d'autoavaluació i coavaluació i, per sobre de tot, es cuida l'avaluació conjunta i dialogada que incrementa la força educativa de l'activitat d'aprenentatge servei i el sentiment de compartir un projecte.

12

Partenariat

En el cas de l'aprenentatge servei, el partenariat és un procés de recerca d'un acord entre almenys una entitat social, que aporta l'espai de servei que s'ofereix als joves, i un agent educatiu, que proporciona al projecte els participants i la voluntat de convertir-lo en un procés d'aprenentatge.

Els processos de partenariat requereixen dos participants o més per poder dur a terme un projecte comú pactat. A l'inici del projecte, es defineixen els rols, les funcions i les responsabilitats que cada *partenaire* ha d'assumir en el projecte.

El partenariat permet optimitzar els recursos de cada institució, treure més profit del treball comú i, sobretot, dur a terme un projecte que per separat seria gairebé impossible.

L'intercanvi de coneixements i accions proporciona una transformació institucional i social positiva. És per això que aquesta relació requereix un treball col·laboratiu perquè el propòsit pactat sigui assumit.

CRITERIS:

- L'existència de *partenaires*.
- La creació i el disseny conjunt del projecte.

Nivells

1. **Partenariat unilateral.** En el projecte participa una sola organització, normalment educativa, bé perquè s'accedeix directament a l'espai de servei, o bé perquè el receptor forma part de l'organització que l'impulsa.

El projecte és dissenyat unilateralment des d'una organització que no té *partenaires*. En aquest nivell, solen aparèixer dues tipologies de projectes: quan un grup després d'un estudi mediambiental decideix fer una neteja de la platja del poble i la porta a terme; o bé quan els alumnes més grans del centre fan periòdicament activitats de reforç amb els alumnes més petits.

2. **Partenariat dirigit.** En el projecte participen almenys dues organitzacions: l'educativa, que el planifica i porta a terme, i l'entitat social, que es limita a oferir l'espai de servei.

El projecte el dissenya una sola organització, habitualment l'educativa, encara que necessita que el seu *partenaire* li ofereixi un àmbit de servei. Per la seva banda, l'entitat social no aplica el projecte, però en facilita el desenvolupament. Un exemple d'aquest tipus de partenariat seria quan un grup de joves enjardinin el parc del barri que tenen al davant del centre. L'ajuntament dóna els permisos necessaris perquè es faci, però no hi intervé directament.

3. **Partenariat pactat.** Almenys dues organitzacions —l'una d'educativa i l'altra social— acorden conjuntament les condicions d'aplicació d'un projecte d'aprenentatge servei dissenyat exclusivament per una de les dues.

El projecte l'ha dissenyat una única organització, tot i que falta determinar en cada cas com es concretarà. La recerca d'aquest acord d'aplicació s'ha de fer amb l'organització que actua com a *partenaire*. El Banc de Sang té un projecte de promoció de la donació i l'educació per a la ciutadania per al qual ha establert els eixos bàsics, però que en cada aplicació s'hauran de concretar d'acord amb les característiques dels centres i les situacions.

4. **Partenariat construït.** Les organitzacions implicades en el projecte el dissenyen i l'apliquen conjuntament des de l'inici fins al final del procés.

La idea del projecte sorgeix de manera conjunta entre dues o més organitzacions amb el propòsit de dissenyar-lo, aplicar-lo, avaluar-lo i celebrar-lo conjuntament. Cada organització aporta la seva experiència i saviesa per configurar un projecte que els beneficiï, alhora que milloren el seu entorn.

13

Consolidació en centres educatius

La consolidació de l'aprenentatge servei és un procés que es porta a terme en un centre educatiu i que s'inicia amb una pràctica incipient, passant per moments d'impregnació, integració i assimilació progressiva en diferents nivells, fins que forma part de la cultura de la institució.

Hi ha diferents aspectes que intervenen en el procés. Des del context, els principis i línies metodològiques, les característiques dels equips docents i altres professionals, fins a l'estructura i flexibilitat organitzativa de què es doten, interactuaran i el modelaran fent que cada cas sigui diferent.

El procés i nivell de consolidació és llarg, complex i pot resultar divers i poc visible. Per això, és necessari planificar i establir criteris, moments i instruments per evidenciar l'estat del procés.

CRITERIS:

- Fer i avaluar projectes al centre.
- Impregnar-los de l'estructura organitzativa i pedagògica del centre.
- Incloure'ls en els principis d'identitat i cultura del centre.

Nivells

1. **Consolidació incipient.** L'aprenentatge servei es coneix a causa d'un projecte que ja porta a terme algun educador/a o a causa de la presentació d'una experiència d'un altre centre.

L'aprenentatge servei és present al centre perquè algun professor ha fet un projecte aïllat o perquè la presentació d'una experiència externa ha despertat l'interès de part del professorat, que, no obstant això, no s'ha compromès a fer cap projecte.

2. **Consolidació acceptada.** Els projectes d'aprenentatge servei d'iniciativa personal tenen el reconeixement de l'equip directiu del centre i el suport de part del professorat.

El centre reconeix i accepta la difusió i valoració de les experiències internes dutes a terme, la transformació d'algunes properes a l'aprenentatge servei o la realització d'algun projecte nou. Es facilita o planifica l'assistència a activitats de formació per al professorat interessat.

3. **Consolidació integrada.** L'aprenentatge servei és present en més d'un nivell educatiu, es vincula al currículum de diferents matèries, té implicacions en la metodologia i en l'organització del centre.

El centre fomenta la realització de projectes d'aprenentatge servei, els recull en les programacions anuals i té en compte les qüestions organitzatives i pedagògiques. En les diferents reunions de coordinació s'estudien les possibilitats de fer algun projecte compartit. Inicia un procés de seguiment, difusió i avaluació dels projectes que duu a terme.

4. **Consolidació identitària.** L'aprenentatge servei forma part de la cultura del centre, consta en el seu projecte educatiu i el centre el presenta com un tret de la seva identitat.

El centre analitza el context i els seus punts forts per fer projectes d'aprenentatge servei. Revisa els aspectes organitzatius i els reglaments tenint present les peculiaritats d'aquesta metodologia. Recull en les programacions anuals dels cicles els projectes d'aprenentatge servei com a activitats preferents i assegura que es vinculin a les diferents àrees o matèries. Programa el seguiment dels projectes i l'avaluació de la incidència en l'aprenentatge de l'alumnat.

14

Consolidació en entitats socials

La consolidació de l'aprenentatge servei és un procés que es porta a terme en una entitat i que s'inicia amb una pràctica incipient, passant per moments d'impregnació, integració i assimilació progressiva en diferents nivells, fins que forma part de la cultura de la institució.

Hi ha diferents aspectes que intervenen en el procés. Des del context, els principis i línies metodològiques, les característiques dels equips docents i altres professionals, fins a l'estructura i flexibilitat organitzativa de què es doten, interactuaran i el modelaran fent que cada cas sigui diferent.

El procés i nivell de consolidació és llarg, complex i pot resultar divers i poc visible. Per això, és necessari planificar i establir criteris, moments i instruments per evidenciar l'estat del procés.

CRITERIS:

- Fer i avaluar els projectes de l'entitat.
- Impregnar-los de l'estructura organitzativa.
- Incloure'ls en la missió i en els principis d'identitat de l'entitat.

Nivells

1. **Consolidació incipient.** L'aprenentatge servei es coneix perquè ja es participa en una experiència puntual o a causa de la presentació del projecte d'una altra entitat

L'aproximació a l'aprenentatge servei es fa a partir d'alguna experiència o informació puntual. Es coneix per alguna experiència externa o per una formació inicial duta a terme per algun professional de l'entitat, però sense que hi hagi cap compromís d'iniciar algun projecte.

2. **Consolidació acceptada.** Els projectes d'aprenentatge servei tenen el reconeixement de la direcció i dels professionals de l'entitat, que accepten la funció educadora de l'organització.

L'entitat reconeix la funció educadora i la de servei a la comunitat, preveu la possibilitat de desenvolupar-les a través de l'aprenentatge servei i estableix els instruments organitzatius per a la coordinació i el seguiment dels possibles projectes. Se'n facilita la difusió, es valoren les experiències i es planifica algun tipus de formació per als interessats.

3. **Consolidació integrada.** L'aprenentatge servei és present en el programa d'activitats de l'entitat, que disposa de l'estructura i el personal necessaris per garantir-ne la implementació.

L'entitat identifica els aprenentatges i el servei que fa i els vincula als objectius de l'entitat. En aquest cas, l'entitat inicia un procés de seguiment i valora els projectes i les formacions duts a terme.

4. **Consolidació identitària.** L'aprenentatge servei forma part de l'ideari de l'entitat, que el presenta com un tret de la seva identitat i el dota amb els recursos necessaris per garantir-ne la implementació.

L'entitat analitza el context i els punts forts per fer projectes d'aprenentatge servei. Recull els projectes en les programacions, els dota de recursos i revisa les qüestions organitzatives i els reglaments considerant les peculiaritats de l'aprenentatge servei. Planifica el seguiment i l'avaluació de la incidència de l'aprenentatge servei en els objectius de l'entitat.

	I	II	
BÀSIC	Necessitats	Ignorades. Les necessitats no estan programades i tampoc no hi ha previstes activitats per detectar-les o definir-les, encara que és probable que siguin presents en el projecte.	Presentades. Els educadors i/o entitats socials decideixen les necessitats sobre les quals dur a terme el servei sense consultar-ho als participants.
	Servei	Simple. Servei de curta durada compost per tasques senzilles la realització de les quals comporta una exigència i implicació limitades.	Continuat. Servei de durada prolongada compost per tasques repetitives i/o fàcils d'aprendre, la realització de les quals comporta una exigència i implicació moderades.
	Sentit del servei	Tangencial. Servei que no parteix d'una necessitat detectada i del qual els participants no perceben la possible dimensió social.	Necessari. Servei que dona resposta a una necessitat de la comunitat, tot i que els participants no sempre aconsegueixen percebre'n la dimensió social.
	Aprententatge	Espontani. Els aprenentatges no estan programats ni tampoc hi ha activitats pensades per facilitar-los; s'adquireixen d'una manera informal durant el servei.	Planificat. Els aprenentatges es programen d'acord amb el currículum o projecte educatiu i es dissenyen activitats per adquirir-los, sense preveure necessàriament la relació que té amb el servei.
PEDAGÒGIC	Participació	Tancada. Els participants es limiten a fer les activitats que s'han programat prèviament sense poder introduir modificacions a la proposta inicial.	Delimitada. Els participants fan aportacions puntuals requerides pels educadors en diferents moments del procés.
	Treball en grup	Indeterminat. Processos espontanis d'ajuda entre participants que duen a terme una activitat individual de servei.	Col·laboratiu. Processos basats en la contribució dels participants en un projecte col·lectiu que requereix unir tasques autònoms i independents.
	Reflexió	Difusa. L'activitat reflexiva no està prevista, ni es proposen tasques per impulsar-la, encara que d'una manera natural es pot pensar en l'experiència pròpia i debatre-la.	Puntual. La reflexió està programada i té previstes tasques per facilitar-la, encara que ocupa tan sols un temps limitat i separat del curs de les activitats del projecte.
	Reconeixement	Casual. No hi ha activitats de reconeixement previstes, encara que de manera espontània els diferents agents que hi intervenen poden agrair i valorar la tasca feta pels protagonistes.	Intencionat. Els educadors organitzen activitats destinades a reforçar positivament el treball dels participants i/o celebrar la finalització del servei.
	Avaluació	Informal. No hi ha un pla d'avaluació establert, encara que els educadors de manera espontània i puntual poden avaluar els participants i comunicar-los la seva valoració.	Intuitiva. Per avaluar, els educadors es limiten a constatar, sense criteris ni indicadors definits, l'assoliment de certs objectius generals d'aprenentatge, que es poden acreditar.
ORGANITZATIU	Partenariat	Unilateral. En el projecte participa una sola organització, normalment educativa, bé perquè s'accedeix directament a l'espai de servei, o bé perquè el receptor forma part de l'organització que l'impulsa.	Dirigit. En el projecte participen almenys dues organitzacions: l'educativa, que el planifica i el porta a terme, i l'entitat social, que es limita a oferir l'espai de servei.
	Consolidació en centres	Incipient. L'aprenentatge servei es coneix a causa d'un projecte que ja porta a terme algun educador/a o a causa de la presentació d'una experiència d'un altre centre.	Acceptada. Els projectes d'aprenentatge servei d'iniciativa personal tenen el reconeixement de l'equip directiu del centre i el suport de part del professorat.
	Consolidació en entitats	Incipient. L'aprenentatge servei es coneix perquè ja es participa en una experiència puntual o a causa de la presentació del projecte d'una altra entitat.	Acceptada. Els projectes d'aprenentatge servei tenen el reconeixement de la direcció i dels professionals de l'entitat, que accepten la funció educadora de l'organització.

III	IV
Decidides. Els participants, sovint juntament amb els educadors, decideixen les necessitats sobre les quals volen actuar, analitzant diferents problemes i triant-ne un.	Descobertes. Els participants descobreixen les necessitats en fer un projecte col·lectiu de recerca en què duen a terme un treball de comprensió crítica de la realitat.
Complex. Servei de durada prolongada que permet adquirir experiència i destresa en la realització de tasques de complexitat notable, la realització de les quals comporta una exigència i implicació elevades.	Creatiu. Servei de durada variable compost per tasques complexes que els mateixos participants han de dissenyar per resoldre un problema que exigeix creativitat, cosa que comporta una exigència i implicació encara més grans.
Cívic. Servei que dona resposta a una necessitat de la comunitat i els participants en són conscients de la dimensió social.	Transformador. Els participants donen resposta a una necessitat i en són conscients de la dimensió social, però a més perceben els límits de qualsevol servei que no consideri l'acció política.
Útil. Els aprenentatges planificats i les activitats formatives tenen una relació estreta amb el servei. La seva adquisició afavoreix una qualitat millor de la intervenció.	Innovador. Els aprenentatges s'adquireixen a partir d'una activitat investigadora, estan relacionats amb el currículum o projecte educatiu i es vinculen directament amb el servei a la comunitat.
Compartida. Els participants comparteixen amb els educadors la responsabilitat en el disseny i desenvolupament del conjunt de l'activitat.	Liderada. Els participants es converteixen en promotors i responsables del projecte de manera que intervenen en totes les fases, decidint sobre els diferents aspectes rellevants.
Cooperatiu. Procés de treball interdependent entre participants en un projecte col·lectiu que requereix articular aportacions complementàries per assolir un objectiu comú.	Expansiu. El treball col·lectiu va més enllà del grup inicial de participants i incorpora de manera activa altres agents externs, cosa que crea xarxes d'acció comunitària.
Continuada. A més de tenir moments i tasques de reflexió, els participants duen a terme exercicis reflexius durant la realització de tot el projecte.	Productiva. La reflexió, a més de prevista i continuada, implica els participants en una activitat de síntesi o de creació que produeix una aportació nova a la comunitat.
Recíproc. Els beneficiaris del servei i/o les entitats socials, sovint en col·laboració amb els educadors, duen a terme iniciatives per expressar la seva gratitud i celebrar l'èxit del servei.	Públic. El reconeixement als participants adquireix una dimensió pública, bé perquè l'activitat es dona a conèixer a la ciutadania, o bé perquè l'Administració l'agraeix i la difon pel valor cívic que té.
Competencial. Els educadors apliquen un pla d'avaluació que defineix objectius, criteris, indicadors i metodologies per millorar el desenvolupament competencial dels participants i per acreditar-los.	Conjunta. Els participants, juntament amb els educadors, intervenen de manera activa en diferents moments del procés de preparació i aplicació d'un pla d'avaluació competencial.
Pactat. Almenys dues organitzacions —l'una educativa i l'altra social— acorden conjuntament les condicions d'aplicació d'un projecte d'aprenentatge servei dissenyat exclusivament per una de les dues.	Construït. Les organitzacions implicades en el projecte el dissenyen i l'apliquen conjuntament des de l'inici fins al final del procés.
Integrada. L'aprenentatge servei és present en més d'un nivell educatiu, es vincula al currículum de diferents matèries, té implicacions en la metodologia i en l'organització del centre.	Identitària. L'aprenentatge servei forma part de la cultura del centre, consta en el seu projecte educatiu i el centre el presenta com un tret de la seva identitat.
Integrada. L'aprenentatge servei és present en el programa d'activitats de l'entitat, que disposa de l'estructura i del personal necessaris per garantir-ne la implementació.	Identitària. L'aprenentatge servei forma part de l'ideari de l'entitat, que el presenta com un tret de la seva identitat i el dota amb els recursos necessaris per garantir-ne la implementació.

15

Resultats de la rúbrica

L'aplicació de la rúbrica per part dels professionals dels centres i entitats implicats en una experiència permet obtenir una imatge més precisa del projecte que estan impulsant. La sistematització i representació de les dades que proporciona poden aportar elements per a l'anàlisi i la reflexió amb l'objectiu de millorar el projecte que s'està avaluant.

El material obtingut facilita un efecte de mirall o radiografia que ajuda a prendre consciència de l'experiència en la qual s'està immers, revisar els punts forts i febles de la proposta, obrir interrogants i buscar vies per a la seva optimització.

Aplicar la rúbrica i fer una lectura en equip de les dades que en resulten pot servir per assenyalar aquells punts susceptibles de ser treballats posteriorment en un procés d'avaluació interna i de millora. En realitat, la simple aplicació per part de l'equip de professionals de la rúbrica representa ja un pas important en aquest procés.

En la pàgina següent, es presenta una mostra dels resultats de l'aplicació de la rúbrica a l'anàlisi d'una experiència d'aprenentatge servei i les seves possibles formes de presentació de les dades.

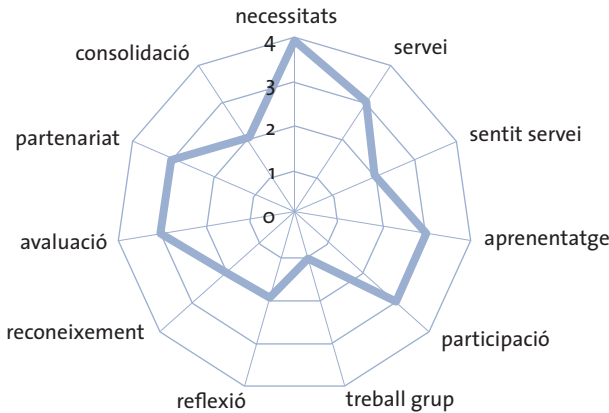
El buidatge d'aquests resultats, i també la sistematització i representació, no requereix cap programa específic. Es pot dur a terme amb el processador de textos habitual, i això també inclou també la seva representació gràfica.

Presentació dels resultats

Taula de resultats. La taula de resultats de la rúbrica permet visualitzar el nivell (de l'I al IV) assolit per a cadascun dels dinàmismes que ha aconseguit l'experiència analitzada. Es perceben els nivells en què l'experiència està més desenvolupada, i també els nivells en els quals potser pot millorar la seva execució.

Dinamismes/ Nivells	I	II	III	IV
Necessitats	Ignoradeas	Presentades	Decidides	Descobertes
Servei	Simple	Continuat	Complex	Creatiu
Sentit del servei	Tangencial	Necessari	Cívic	Transformador
Aprenentatge	Espontani	Planificat	Útil	Innovador
Participació	Tancada	Delimitada	Compartida	Liderada
Treball en grup	Indeterminat	Col·laboratiu	Cooperatiu	Expansiu
Reflexió	Difusa	Puntual	Continuada	Productiva
Reconeixement	Casual	Intencionat	Recíproc	Públic
Avaluació	Informal	Intuïtiva	Competencial	Conjunta
Partenariat	Unilateral	Dirigit	Pactat	Construït
C. centre	Incipient	Acceptada	Integrada	Identitària
C. entitats	Incipient	Acceptada	Integrada	Identitària

Gràfic d'aranya. La figura permet fer una representació gràfica de les dades. En la taula anterior s'afegeix la possibilitat de visualitzar el nivell de desenvolupament assolit per cada dinamisme de manera molt clara, i també l'àrea total de l'experiència, que mostra la possibilitat de creixement que té.

16

De l'anàlisi a la millora de l'experiència

Els resultats de l'aplicació de la rúbrica i la seva representació poden ser un bon punt de partida per iniciar un procés d'avaluació interna, optimització i innovació dels projectes d'aprenentatge servei.

La rúbrica és un instrument d'anàlisi que permet considerar aïlladament cada dinamisme, donar-hi un nivell de desenvolupament, traçar una imatge de l'experiència i decidir què convé millorar.

El bon ús de la rúbrica representa articular els dinatismes que hem analitzat fins a recompondre la imatge global de l'experiència. Després de l'anàlisi, convé tornar a valorar l'experiència, però ara en la seva globalitat.

Veurem que una bona experiència no necessita que tots els seus dinatismes arribin al nivell màxim, ni que les experiències s'assemblin les unes a les altres: hi ha infinites maneres de fer bé projectes d'aprenentatge servei.

És fonamental que siguin els mateixos implicats i promotors de l'experiència els qui duguin a terme aquesta tasca i ho facin d'una manera conjunta. Sobre aquesta base de treball en equip serà més fàcil assumir els canvis i transformar la proposta.

Passos per analitzar una experiència d'aprenentatge servei:

1. Aplicar en equip la rúbrica.
2. Aplicar-la al conjunt, a algun dels apartats o a un sol dinamisme.
3. Sistematitzar i representar els resultats obtinguts.
4. Obrir espais per llegir i analitzar conjuntament les dades.
5. Elaborar un pla de treball per a la millora de l'experiència.
6. Implementar i consolidar els canvis amb la participació de tots els implicats.
7. Informar el centre sobre el procés d'anàlisi i millora.

Pistes per al debat

1. *Partir de l'anàlisi dels dinatismes més característics de l'ApS. Alguns dels dinatismes són més essencials en els projectes d'aprenentatge servei per la seva naturalesa i definició. Aquest és el cas de l'aprenentatge, el servei, les necessitats socials, el partenariat i la reflexió.*

Revisar els resultats obtinguts en aquests dinatismes i pensar conjuntament en les possibilitats de millora, sempre que sigui possible i tenint en compte les propostes que aporta la guia, pot ser una bona manera d'iniciar el debat.

2. *Revisar els resultats més representatius de la rúbrica. Els resultats obtinguts assenyalen els punts forts i febles de l'experiència. Encara que és molt probable que molts dinatismes no es trobin en el nivell IV, seria desitjable que el nivell I no fos el predominant.*

Preguntar-se per les posicions més altes i més baixes, tenint en compte que hi ha experiències que de vegades no poden progressar en alguns dinatismes, pot facilitar l'anàlisi de la proposta.

3. *Preveure accions per a la millora del projecte. La millora del projecte implica destinar temps a dissenyar propostes de revisió davant els seus punts més febles. En aquest sentit, és clau pensar en canvis possibles i sostenibles per part de tots els implicats.*

Prioritzar quins dinatismes cal reformular, acordar quines accions cal dur a terme, repartir responsabilitats i establir un calendari de treball són algunes de les tasques que poden agilitzar el procés de millora.

4. *Avançar més enllà de l'experiència. Les experiències analitzades poden servir per inspirar la revisió i millora d'altres projectes, dissenyar experiències noves i obrir espais de reflexió que contribueixin a la consolidació de l'aprenentatge servei al centre o l'entitat.*

Sistematitzar el procés de revisió, avaluar la proposta de millora, compartir els èxits i, fins i tot, tornar a aplicar la rúbrica al cap d'un temps poden contribuir a donar més sentit a aquest procés.

RÚBRICA PER L'AUTOAVALUACIÓ I LA MILLORA DELS PROJECTES D'APS

Primera edició: juny de 2014

© del text: Josep M. Puig, Xus Martín,
Laura Rubio, Josep Palos, Mónica Gijón,
Maribel de la Cerda i Mariona Graell

© d'aquesta edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
www.fbofill.cat

Edició a càrrec de Fundació Jaume Bofill

Disseny gràfic: www.teresacanal.com

ISBN: 978-84-941361-4-6

Universitat de Barcelona

Facultat de Pedagogia
**Grup de Recerca en
Educació Moral (GREM)**

reCerCaixa

FUNDACIÓ
JAUME
BOFILL

Provença 324 - 08037 Barcelona
Tel. 934 588 700
centre@aprenentatgeservei.cat
www.aprenentatgeservei.cat